

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

3. De Locis oratoriis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

DE INVENTIONE.

9

dicuntur *propensiones*) ut, hodie sanum cras adhuc victurum. 3. Quæ habent simplicem speciem veritatis (& vocantur *non repugnancia*) ut, furtum ab eo factum in domo, qui in ea fuit.

VIII. Quæ sunt dubia & tamen verisimilia? Resp. Circa quæ, etsi non desit ratio credendi, æquè magna tamen occurrit in contrarium. Ut, qui sæpe pœnitens in gravia scelera identidem relabatur, nunquam aut rarò fuisse verè pœnitentem. Verisimile.

IX. Qualia debent esse argumenta? Resp. Meliora sunt utique illa, quæ certa; quia tamen pleraque talia non sunt, sufficiunt probabilia. Imò & verisimilia, cum istis allata, non carent sua vi ad persuadendum. Quæ argumenta sufficiant.

X. Unde sumuntur argumenta? Resp. Ex locis oratoriis, de quibus mox Fontes argumentorum.

CAPUT III.

De Locis oratoriis.

I. Quid est locus oratorius? Resp. Est argumentorum sedes. Sunt nempe certi fontes, & capita generalia, quæ nondum sunt argumenta, sed occasio, medium, & quasi index, unde expeditum ingenium pro quavis materia argumenta invenit. Quid loci oratorii.

II. Quotuplices sunt loci oratorii? Resp. Quotuplices. *Intrinsici*, id est qui insunt rei, qui conjunguntur cum ipsa natura rei, quam tracta-

tractamus. Et *Extrinfeci*, seu remoti, qui non in-
sunt rei, sed quasi foris & aliunde assumuntur.

Ubi seruiant. III. Pro quibus *Causarum* generibus ii
seruiunt? Resp. *Intrinfeci* pro omni genere
Causarum; *Extrinfeci* pro solo genere judi-
ciali.

Intrinfeci. IV. Quot sunt *Loci Intrinfeci*? Resp. Com-
muniter isti sexdecim numerantur: Defini-
tio, Enumeratio partium, Notatio nomi-
nis, Coniugata, Genus, Forma seu species,
Similitudo, Dissimilitudo, Contraria, Ad-
iuncta, Antecedentia, Consequentia, Re-
pugnantia, Causæ, Effecta, Comparatio.

*Alij loci ora-
torij.* V. Soline isti sunt idonei? Resp. Alios,
prædictis sæpe non minùs utiles, subjungo.
Pro genere deliberativo potissimùm: 1. Utile,
2. Honestum, 3. Jucundum, 4. Facile,
5. Necessarium. *Pro genere Judiciali* 1. Leges,
2. Consuetudines patriæ, & municipales.
3. Contractus. 4. Promissiones. 5. Ratioci-
nium humanum. *Pro orationibus sacris.* 1. Sa-
cra Scriptura. 2. SS. Patres. 3. Traditiones
Ecclesiæ. 4. Sacra Concilia. 5. Historia Ec-
clesiastica. 6. Theologia Speculativa, Mo-
ralis, vel Polemica. 7. Meditatio, oratio,
lectio sacra. 8. Apologi & Parabolæ. 9. A-
dagia, Paræmiæ, Gnomæ. 10. Symbola,
Emblemata, Ænigmata, Hieroglyphica.
11. Sententiæ diversorum Scriptorum.
12. Eruditio. 13. Expositio varia alicujus
sententiæ S. Scripturæ in sensu *Litterali* seu
histo-

historico; *Allegorico*, quando verbis mysticis Ecclesia & ejus mysteria indicantur; *Morali*, seu Tropologico, dum verba illa ad mores informandos exponuntur; & *Anagogico*, per quem locutio explicatur ad futurum statum in altera vita, prout videre est apud Interpretes S. Scripturæ.

VI. Quot sunt Loci Extrinsici? Resp. Sex: *Extrinsici*. Præjudicia, Fama, Tabulæ, Jusjurandum, Tormenta, Testes. Potiores explicemus.

VII. Quid est *Definitio*? Resp. Est oratio *Definitio*. explicans naturam seu essentiam alicuius rei.

VIII. Quomodo ea fit? Resp. Definitio constat duabus partibus. Sumitur imprimis aliquid rei, quæ definitur, commune cum pluribus aliis, ipsi aliquo modo similibus; & hæc pars vocatur *Genus*. Deinde aliquid particulare, quod rei definitæ soli ita proprium est, ut per hoc additum differat ab omni alia re, quam non definitio; & hæc pars vocatur forma, species, seu *differentia*. v. g. Homo est *animal rationale*; Rhetorica est *ars bene dicendi*. Atque ista tantum circa definitionem Rhetorica tradit, cujus reliquas leges Logicæ permittit. Sic autem factæ definitiones sunt strictiores.

IX. Quas alias definitiones frequenter adhibet Rhetorica? Resp. Non ita strictas, quæ *Definitiones oratorum*. *Descriptiones* vocantur, & sunt eæ, quibus natura alicujus rei quomodocunque exprimitur atque explicatur.

Harum mo-
dus.

X. Quomodo fiunt tales descriptiones?
Resp. Variis modis. 1. *Per Causas & Effecta.*
Ut: Peccatum est offensa Dei, quæ innumera mala inducit in hac vita, & in altera pœnas sempiternas. 2. *Per Consequentia.* Ut: Sol est lampas mundi, quæ diem efficit, colorem rebus tribuit, plantis & animalibus vitam impertitur, &c. 3. *Per Proprietates & Accidentia.* Ut: Felis animal domesticum caput habet buboni non absimile, domum muribus perpurgat, quos etiam in tenebris videns mira in angulis aviditate confectatur. 4. *Per Similitudines.* Ut: Flores sunt sidera terrestria, hortorum gemmæ, viva myrothecia. 5. *Per Negationem & Affirmationem,* dicendo imprimis, quid res non fit, deinde subjungendo, quid illa fit, vel vicissim. Ut Apostolus 1. Cor. 13. 4. *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Et Cic. in Pis. n. 23. *Is in lictoribus, in toga, & pratexta esse consulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sex. Clodio te Consule esse voluisti. Hujus tu Clodiani canis insignibus consulatum declarari putas? Omnino Consulem esse oportet consilio, fide, gravitate, vigilantia, curâ, toto denique munere consulatus &c.* Et Pro Sextio n. 97. *Quis ergo optimus? &c. Omnes opti-*
mates

mates sunt, qui neque nocentes sunt, &c. Item pro Domo sua n. 88. *An tu populum Rom. illum esse putas, &c.*

XI. Quomodo formatur argumentum ex Definitione? Resp. Sive hæc, sive Descriptio sumatur, neutra afferetur nudè, sed cum ornatu figurarum. Istud oratorum, alterum est Philosophorum; ubi enim hi ad probandum, quòd Rhetorica sit discenda, dicerent: *Ars bene dicendi ornat hominem: Rhetorica est ars bene dicendi; igitur ornat hominem: atq; ideo contendendum, ut eam acquiras;* Orator diffusè & ornate eandem rem proponit. Habes in hoc exemplo argumentum ex Definitione.

XII. Quid est *Notatio nominis*, vel *Ety- mologia* græcè? Resp. Est locus, qui verborum originem inquirit. Ut: *Consul dictus est, quòd patria consulat; igitur Piso non est Consul, qui ei non consulit. Castitas à castigando nomen habet; igitur castus esse nequit, qui corpus non castigat.*

Notatio nominis.

XIII. Quando aptè hoc loco utimur? Resp. Tum aliàs, tum in genere Exornativo, quando ex alicujus nomine occasionem laudis aut vituperij desumimus. Sic Cic. Verr. 3. n. 191. *Videtis Verrutium? videtis primas litteras integras? videtis extremam partem nominis, caudam illam Verris, tanquam in luto demersam, esse in littera?* Alibi eundem vocat *Everriculum*, quòd furtis bona aliorum conver-

rat.

rat. Alludit ad idem nomen 4. Verr. n. 52. Habent præterea quædam nomina aliquam vim significandi, ut *Chrysoſtomus* Os aureum; *Stephanus* Corona; *Vincentius* &c. Alia ſuppeditant occasionem per Anagramma, ſeu commutationem litterarum *Roma*, *Amor*, *Mora*. Quamvis hoc levius ſit. Alia propterea, quòd alius virtute illuſtris olim eodem nomine fuerit appellatus, & hic illius facta ſit imitatus, uti S. Nicolaus Tolentinas facta S. Nicolai Epifcopi.

Conjugata.

XIV. Quid ſunt *Conjugata*? Reſp. Quæ ab eodem verbo orta variè commutantur. Ut: *Sapientiam* habet in animo defixam, ac proinde *sapiens* eſt, & *sapienter* aget. Qui locus Orat. videtur eſſe ſatis jejunus, unde fortè alicujus momenti argumenta rarò licebit exſculpere. Cic. Pro Marcel. n. 12. *Et ceteros quidem omnes victores bellorum civilium jam antè equitate & miſericordiâ viceras; hodie vero die teipſum vicisti. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ego ipſe cogitans ſentio; ipſam victoriam vicisse videris, cum ea ipſa, qua illa erat adeptâ, victis remiſiſti. Nam cum ipſius victoriæ conditione jure omnes victi occidiſſemus, clementiæ tuæ judicio ſervati ſumus. Rectè igitur unus invictus es, à quo etiam ipſius victoriæ conditio viſque devicta eſt.*

Enumeratio partium.

XV. Quid eſt *Enumeratio partium*? Reſp. Eſt diſtributio alicujus totius in ſuas partes. Qui locus fecundiffimus, & tum pro argu-

argumentis inveniendis, tum pro dilatatione sæpe valde utilis, ut meliùs intelligatur, scire oportet, quid & quotuplex sit totum, & quid sit pars.

xvi. Quid est totum? Quid pars? Resp. Totum est collectio omnium partium. Pars est aliquid totius. Potest autem aliquid esse totum respectu unius, & pars respectu alterius. Sic manus est aliquod totum respectu digiti, & pars respectu reliqui corporis. Species est totum respectu individuorum, & pars respectu generis.

xvii. Quot sunt tota? Resp. Quatuor. Quotuplex
Totum Genericum, Specificum, Integratum, & Morale.

xviii. Quid est Totum Genericum? Resp. Quod sub se continet plures partes specificas. Ut *Virtus* continet sub se plures species Virtutum, putà Charitatem, Temperantiam, Humilitatem, &c. *Animal* Quadrupedes, Aves, Pisces, Vermes, &c. *Avis* Aquilas, Cygnos, &c. Ubi nota, unum genus altero latiùs patere, id est, plura sub se continere: latiùs enim patet *Animal*, quàm *Avis*, *Piscis*, &c.

xix. Quid est Totum Specificum? Resp. Quod sub se continet plures partes numericas, ut vocant, seu plura individua. Individua aut plura numero hìc voco, quæ in natura cõveniunt, nec aliter differunt, quàm quòd unum non sit alterum; ut, plures actus ejusdem

dem

dem Virtutis ; plures Equi , quorum licet color , ætas , patria , &c. discrepet , in natura tamen conveniunt , & hæc diversitas est tantum accidentalis.

xx. Quid est Totum Integrale ? Resp. Quod habet plures partes integrantes , ut vocant. Aliud est esse *Totum* , aliud esse *Integrum*. Qui caret uno pede , habet totum corpus , quia omnes ejusdem partes phisicas , materiam scilicet , formam , & unionem , sed non habet integrum. Quænam autem pars spectet ad integritatem alicujus totius , vel non spectet , aliunde constare debet.

xxi. Quid est Totum Morale ? Resp. Quod in se unum quidem & indivisum est , partes tamen habet modo nostros concipiendi diversas. Hujusmodi Tota sunt : *Deus* in se simplicissimus , qui instar partium habet suas tres Personas , & divinas perfectiones , licet eæ reipsa sint eadem simplicissima res ; *Angelus* , & *Anima* rationalis , quorum partes sunt ipsorum potentia. Hæ ipsæ rursus tanquam partes habent suas operationes , virtutes , vitia , &c.

xxii. Quomodo sumitur argumentum ex Enumeratione partium ? Resp. Si ab enumeratione partium affirmando vel negando fiat transitus ad totum. v. g. *Habet Charitatem , Patientiam , &c. Igitur est virtute præditus. Seipsum vilipendit , honores fugit , &c.*
Quare

Quare habet animi demissionem. Christus capite spinas, manibus & pedibus clavos, humeris crucem, &c. pertulit: Itaque omnibus membris passus est.

XXIII. Quid est *Genus*? Quid *Forma*, seu *Species*? Resp. Horum 2. locorum explicationem jam attuli paulò antè n. 18. & 19. Quomodo à Genere sumatur argumentum, dixi n. 22. A Forma seu Specie sic formatur: *In Martyrio est actus Charitatis, Fortitudo, Patientia: Ergo est Virtus.* Hic nota, perinde esse, sive juxta data exempla argumentemur à Specie ad Genus, sive à Genere ad Speciem. Ut: Hic Sanctus habet magnam laudem virtutis: enituit enim in ipso Fortitudo in adversis, Liberalitas, &c. Quas virtutum species in amplificatione non tantum oportet nominare, sed etiam distribuere in suas partes numericas, seu particulares istarum virtutum actus recensere. Videantur ea, quæ cap. 15. hujus libri de Thesi & Hypothesi tradentur.

Genus & Forma.

XXIV. Quid est *Similitudo*? Resp. Cicero sic eam definit: Est ea, quæ traducit ad rem quampiam aliquid ex re dispari simile. Sensus est, quòd sit comparatio duarum rerum, re ipsa diversarum, propter aliquam convenientiam, quam inter se habent, unde postmodum similes esse affirmantur. Ut, si aurum vocetur sol metallorum, Avarus dicatur hydropicus. Sicut enim sol eminet inter sidera, ita aurum inter metalla:

Similitudo.

B

sicut

sicut hydropicus, quò plus bibit, eò plus sitit, ita avarus, quò plures opes coacervat, plures appetit. Et tamen aurum non est sol, nec avarus est hydropicus. Vides in his exemplis, quomodo argumentum ex similitudine desumatur. Fateor tamen, argumenta, ex hoc loco petita, sæpe non multum habere virium, & ornare potiùs sermonem, quàm flectere auditorem solere.

Dissimilitudo.

xxv. Quid est *Dissimilitudo*? Resp. Est, cum ex re dispari aliquid dissimile eruitur aut concluditur. Ut: *Si terrena sapientes divitias colligunt, qui cælum spirant, eas abiiciant, ut perituris eterna commutent.* Cic. pro Cn. Planc. n. 68. *Quanquam dissimilis est pecunie debitio & gratia. Nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod reddidit; qui autem debet, ea retinet alienum: gratiam autem & qui reddit habet, & qui habet, in eo ipso, quod habet, refert.*

Contraria.

xxvi. Quid sunt *Contraria*? Resp. Sunt duo, quæ se mutuò excludunt ex eodem subjecto, seu quæ non possunt simul esse in eodem subjecto.

xxvii. Quot sunt huiusmodi *Contraria*? Resp. Quatuor. *Adversa*, seu *Contraria* strictè sumpta, quæ sunt duæ qualitates in eodem genere maximè inter se distantes, ut album & nigrum, virtus & vitium. *Privantia* sunt habitus formæ & ejus privatio. *Privatio* autem est mera negatio formæ in subjecto

jecto apto illam habere. Sic forma aëris, seu habitus formæ, est Lux. Absente luce adest ejus privatio, cum tenebræ nihil sint positivum, sed mera negatio lucis. Sic vita & mors &c. *Relata* sunt, quæ habent ad se mutuum respectum, ita ut unum non possit explicari, nisi in ordine ad aliud. Ut Dominus & servus, Magister & discipulus, Pater & filius, Dux & miles. Quomodo enim Dominus, nisi quia habet servum? Quomodo servus, nisi quia habet dominum? Et sic de cæteris. Sunt hæc *Relata* verè *Contraria*, cum se mutuò excludant ex eodem subjecto: fieri enim nequit, ut idem respectu ejusdem & pro eodem tempore sit Dominus & servus. *Negantia*, quæ à Philosophis *Contradictoria* vocantur, sunt duo, quorum unum negat alterum. Ut: Probus, Improbus.

XXVIII. Quomodo à singulis argumenta fiunt? Resp. *Ab Adversis*: Vitium est perniciosum: ergo Virtus utilis. *A Privantibus*. Cic. pro Mil. n. 79. *Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis; & de ejus nece lata est questio, qui si eadem lege reviviscere posset, lata lex nunquam esset.* *A Relatis*. Cœlestis Magister Christus Humilitatem verbis & exemplis docuit: non est igitur ejus discipulus, qui hanc discere non curat. *A Negantibus*. Cumulat nos Deus innumeris bonis: quàm perditè igitur ingratus, qui peccando mala rependit?

Adjuncta.

XXIX. Quid sunt *Adjuncta*? Resp. Ea, quæ cum persona vel re sunt conjuncta, illi per accidens adhærent, illam comitantur, aut circumstant; unde etiam Accidentia & Circumstantiæ vulgò vocantur. Magis ordinaria hoc versu indicantur:

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando. *Quis* designat personam vel rem, de qua agitur. *Quid* negotium, quod circa illam geritur. *Ubi* locum. *Quibus auxiliis* adjuncta. *Cur* causam. *Quomodo* modum. *Quando* tempus. Præter ista Quintil. L. 5. Instit. Orat. c. 10. sequentia addit: Genus, Natio, Patria, Sexus, Ætas, Educatio, Habitus, Fortuna, Conditio, Natura animi, Victus, Studia, Dicta, Facta, Nomen, Casus, Facultates, Instrumenta, Signum. Est & hic locus amplissimus tum pro Inventionem, tum pro Dilatationem; unde nonnihil pluribus eum declaro.

XXX. Quomodo serviunt *Adjuncta*? Resp. Seligenda sunt ex his aptiora ad propositum argumentum. Ut si V.G. sermo sit de Passione Domini, argumentum aut materiam Dilatationis suppeditabit: *Quis*, seu persona patiens, quæ est Christus innocentissimus, cujus opera, tanquam Dei & hominis, erant infiniti valoris, &c. *Quid* patiat in anima & corpore, quid in utriusque partibus. *Ubi*? In loco totius Judææ celeberrimo, in quo erat famosissimus à virtutibus,

bus, prodigiis, beneficiis. *Quibus auxiliis*, seu quinam & quo pacto cooperati sint, aut patientem destituerint. *Cur?* Quæ fuerit causa finalis? nostra scilicet Redemptio, & satisfactio superabundans. Quæ causa materialis? Quæ moralis? nempe peccata, &c. *Quomodo?* Passus est gravissima patientissime, sine solatio, imò tristis usque ad mortem, prævidens, quàm multis tanta Passio non sit profutura, &c. *Quando?* Eo tempore, quo propter confluxum totius Judææ Jerosolymam passio erat maximè ignominiosa. In alia occasione materiam præbebit *Genus*, potèstque dici, quinam fuerint ipsius parentes & majores, de quo fit oratio. *Natio & Patria*, observando, quid aliàs tali genti vel civitati soleat esse proprium, ut Fortitudo Romanis, Sapientia Græcis, &c. *Sexus*. Si mulier ultra sexum fortis aut sapiens fuit, &c. *Ætas*, notando, quid cuiusvis ætati soleat esse proprium, ut levitas juventuti, gravitas ætati virili, languor & timor senili. *Educatio*, à qua cum ferè mores pendeant, materia copiosa est argumentis & amplificationi. *Habitus*, intelligendo per hunc habitus virtutum aut vitiorum; vel vestimentum; vel habilitatem ad res gerendas, formam, robur, &c. qui sunt uberes fontes pro ingeniosis. *Fortuna*: prospera vel adversa quomodo fuerit usus? Quomodo opibus vel inopiâ? *Conditio*. Fueritne ser-

vus an dominus, nobilis an plebejus? &c. *Natura animi*, sive inclinationes ad bonum aut malum: quomodo hanc vicerit, aut ex illius ductu egerit. *Victus* parcus & qualis, &c. *Studia*. Quibus negotiis & rebus fuerit addictus, honestis an inhonestis? Quas litteras aut artes didicerit, docuerit, invenerit? &c. *Nomen*, si ejus etymologia aliquam cogitationem suggerat; an rei convenit? an ita egerit, ut olim alii ejusdem nominis? *Casus*, si qui adversi aut mirabiles ipsi evenerint, quomodo se in iis gesserit? *Facultates* amplas an tenues nactus sit? quibus mediis acquisiverit? quomodo impenderit? *Instrumenta* seu adjumenta ad rectè vel secus agendum. *Signa*, si qua vitam præcesserunt, aut mortem secuta sunt. Sufficiente hæc possunt. Qui plura desiderat audeat Quintil. l. c.

Antecedentia & Consequentia.

XXXI. Quid sunt *Antecedentia* & *Consequentia*? Resp. Sunt ea, quæ tantam inter se connexionem habent, ut ex eo, quod alterum antecesserit, necessariò vel probabiliter alterum consequatur, aut è converso. Sic mala vita & mala mors inter se connectuntur. Advertendum tamen, aliqua necessariò antecedere, & ex tali antecedente sequi aliud necessariò: aliqua tantùm habere probabilem inter se connexionem; ut, ex eo, quod aliquis noctu visus sit armatus in platea, in qua inimicus ipsius altera die in-

inventus est occisus, non necessariò, sed probabiliter tantùm sequitur, quòd ab ipso sit occisus, quia hoc etiam antecedente potuit ab alio fuisse occisus. Ex hoc loco petitur argumentum illud contra peccata venialia, quo arguitur, ex ipsarum frequentatione secuturum tandem lapsum in peccatum mortale.

XXXII. Quid sunt *Repugnantia*? Resp. Sunt *Repugnantia*, quæ simul in eodem reperiri quidem possent (in quo hic locus differt à Dissimilibus & Contrariis) plerumque tamen simul esse in eodem non solent, ut: *alterum amare & convitiis proscindere; odisse & opitulari,*

XXXIII. Quid est *Causa*? Resp. Quod *Causæ* per suam cooperationem efficit, ut aliquid aliud existat.

XXXIV. Quot *Causæ* ab oratoribus considerantur? Resp. Plerique adstruunt tantùm quaternas, videlicet Materialem, Formalem, Efficientem, & Finale. Ego verò non video, cur dissimulari debeant *Moralis & Exemplaris*. Censent aliqui, has duas non esse *Causas* propriè dictas. Quidquid de hoc sit, ut locus hïc ipsis concedatur, sufficit, quòd ex his quoque utilia argumenta peti possint.

XXXV. Quid est *Causa Materialis*? Et quomodo tam ex hac quàm ex reliquis ducitur argumentum? Resp. Est materia, ex qua res aliqua facta est. Verres Regi Antiocho
su-

sustulit magnum candelabrum aureum: Fecit igitur grave furtum. Constantinus M. Imp. donavit Ecclesiae plurima vasa aurea & argentea: Fuit igitur valde munificus.

xxxvi. Quid & quotuplex est *Causa Formalis*? Resp. Est forma in materiam introducta, per quam distinguitur ab alia re, & determinatur, ut sit id, quod est. Hæc forma duplex est: *Naturalis*, qua ipsa Natura determinat materiam, ut sit potius hoc, quam aliud. Talis in viventibus est anima; in non viventibus forma alia, ut lapidis, auri, &c. *Artificialis* est, qua per artem introducit forma in materiam, V.G. Species calicis in argentum. Ex prima sic arguitur: *Homo animam immortalem sortitus est; Itaque aternitati vivat.* Ex altera sic: *Sculptor ex communi marmore fecit Jovem; quam igitur divinitatem haberet?*

xxxvii. Quid est *Causa Efficiens*? Resp. Quod per suum influxum physicum aliquid efficit. Sic causa efficiens Mundi est Deus, pictor imaginis, homicida necis. Hinc argumentum sic formabitur: *Deus creavit animam hominis; est igitur opus perfectum, cum Dei perfecta sint opera. Ex bello oritur vastatio regionum & urbium, fames, &c: est ergo causa multorum malorum. Judas Christum vendidit, prodidit, tradidit: merito igitur ipsi primario mors salvatoris tribuitur.*

xxxviii. Quid est *Causa Finalis*? Resp. Est

Est Finis, cujus obtinendi gratiâ aliquid fit, à quo consecutio illius finis pendet. Sive, est id, quod ut cognitum me movet ad aliquid agendum, dependenter à quo facto id obtinebo, quod cognosco. V. G. Cognosco sanitatem, quæ cognita me movet ad sumendam medicinam, dependenter à cujus sumptione sanitatem obtinebo. Sic argumentamur ex hoc loco: *Creatus est homo, ut Deum laudet, ipsi serviat, & obediendo ipsius mandatis beatitudinem eternam consequatur: Quapropter necesse est, ut ipsi serviat, &c.*

XXXIX Quid est *Causa moralis*? Resp. Quæ ut cognita, tanquam aliunde jam existens, me movet ad aliquid faciendum, dependenter à quo cognitum illud obtinebo. V. G. Cognosco, jam existere promissum Dei infallibile: *Beati Misericordes, quoniam ipsi Misericordiam consequentur.* Sum misericors, & Misericordiam Dei consequor. Cognita illa promissio divina est *Causa Moral*is meæ Misericordiæ. An verò potiùs Misericordia Dei obtinenda me moveat tanquam *Causa Finalis*, ut sim Misericors, non disputo. Ex hoc loco probari potest, v. g. quòd merita Christi à Deo prævisa fuerint *Causa Moral*is gratiarum progenitoribus ipsius, ac præsertim præcellentium illarum B. V. concedendarum. Et similia. Discrepat autem *Causa Moral*is à *Finali*, quòd licet utraq; me moveat ut existens in sola mea
cog-

cognitione, finis tamen me movet ut futurus, seu *ut sit* dependenter ab illo, quod ago; Causa Moralis autem cognita me movet, *quia est*, sive quia jam aliquid præcessit.

XL. Quid est *Causa Exemplaris*? Resp. Est prototypon sive exemplar, juxta quod aliud quid efformatur. Ut cum pictor depingit imaginem ad normam alterius, quam habet ante se; prior imago est alterius *Causa Exemplaris*. Ita ex hoc loco argumentari licet: *Homo formatus est ad imaginem Dei: curet igitur, ne peccatis Dei similitudinem in se destruat. Christus est non tantum Redemptor noster, sed etiam Magister vitæ sanctioris, quam verbis, maximè verò exemplis, docuit. In variis variis virtutes docuit. In cruce Humilitatem præcipuè & Mortificationem. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte Calvaria monstratum est.*

Effecta.

XLI. Quid & quot sunt *Effecta*? Resp. Sunt ea, quæ ex causis oriuntur. Sic calix aureus est effectus hujus *Causæ Materialis*. Et ita de cæteris. Adeoq; tot sunt *Effecta*, quot sunt *Causæ*.

XLII. Quomodo fit argumentum à singulis *Effectis*? Resp. Colligendo ex *Effectis* *Causas*, earumq; vim ac præstantiam: sunt enim *Effecta* *Causis* notiora. Itaq; sic sumetur argumentum ab *Effectis* *Causæ Materialis*: Mortui in terram resolvimur; ergo ex eadem formati sumus. *Formalis*: Naturæ ductu

ductu ad immortalitatem aspiramus: igitur animâ immortali donati sumus. *Efficientis*: Nullum in orbe malum est, quod suam originem peccato non debeat: quis itaq; peccatum malorum maximum esse neget? *Finalis*: Deus omnibus hominibus misit suum Filium, omnibus dat gratias sufficientes: quare omnes vult salvari. *Moralis*: B. Virgo à Labe etiam Originali præservata, & donis cœlestibus super omnes homines ornata est: unde confectaneum est, summum in ipsam fuisse amorem Filii, cujus intuitu Sanctiss. Trinitas ad eum ipsi præ cæteris favit. *Exemplaris*: Adolescens, antea pius, pravorum sodalium mores induit, pejerat, voluptates sectatur, &c; nempe trahimur exemplis, sumusq; boni cum bonis, mali cum malis.

XLIII. Quotuplex *Comparatio* institui potest? Resp. Triplex. 1. Comparando *majus cum minore*, quando contendimus ex majore exemplo, minus aliquid fieri debere. Ut: Christus tui amore crucem inter latrones libens sustinuit; tu parvum contemptum ipsius amore ferre nolis? Idem præcepit, ut, si quis te percutiat in dextram maxillam, præbeas ei etiam sinistram: & vel verbum durius te ad vindictam comoveat, qui hujus cœlestis Magistri discipulus vis haberi? 2. *Minus cum Majore*. Ut: tantum à te non obtines, ut modico illicio incitatus peccan-

Comparatio.

peccandi occasionem fugias ; quomodo in ea constitutus, & graviter sollicitatus, te continebis , ne pecces ? 3. *Paria cum paribus.* Sancti Stephanus & Jo. Gualbertus , homines tui similes , inimicis condonârunt : ne dicas igitur , Christi in eadem re exemplum tuas & aliorum hominum vires superare.

XLIV. Quid de reliquis Locis Intrinsecis censendum , quos supra n. 5. addidi? Resp. Expositione majore non videntur indigere, cùm per se clari sint, & Oratores sacri nostri temporis per frequentem & utilem eorum usum exemplorum affatim suggerant. De argumentis ex Theologia Speculativa , Morali , vel Polemica de promptis judico, ea, reliquarum rationum , ex aliis locis petitarum , ita fundamentum esse debere , sicut ipsa in sacris litteris fundantur , aut ratione ; nec ferè solidas esse orationes , sed inutilem multoties garrum , quæ huic fundamento non primariò innituntur , auribus mulcendis quàm tangendis cordibus aptiores. Meditatio sacra quotidiana , uti & rerum sacrarum lectio, aurifodina est , ex qua ditantur sacrae orationes ; sine his succo carent & unctioe spiritûs ; imò , nescio, qua ratione , vanitatem redolent, etiam cùm in argumentis sacerrimis versantur. In allegandis SS. Patribus sæpe non sufficet , unicum unius S. Patris dictum adduxisse ,
fed

sed necesse erit, plures citando, probare, rem, de qua agitur, esse ex communi ipsorum sensu, ut istiusmodi argumentum vim habeat. Id tamen semper facere prudentis non est, sed in iis præcipuè rebus, ubi SS. Patrum coacervata auctoritas persuadere potest veritates, quæ videntur non multum nos obstringere. In his autem allegandis magna figurarum varietas adhibenda est.

XLV. Quomodo intelligendi sunt *sex Loci Extrinseci*? Resp. Quamvis mei propositi non sit de Genere Judiciali, ad quod hi loci spectant, accuratiùs tractare, ob causam numero sequente dicendam; tamen ut primarias saltem partes totius Rhetoricæ asseram, etiam hos obiter adduco. *Præjudicia* sunt eadem res jam aliàs in simili judicata; vel quando in rebus, ad hanc causam spectantibus, lata sunt iudicia, quæ idem hîc concludere videntur; vel si hæc ipsa causa ab istis aut aliis iudiciis jam semel est iudicata & definita. *Fama* est sermo multorum, qui ut plurimum non fallit, & ad probationem servit, nisi constet, malitiam intervenisse, aut nimiam credulitatem, aut à fallaci fundamento, vel nimis levi auctore ortam esse hanc famam. *Tabula* sunt leges, consuetudines, scripta publica (Protocolla vocant) vel privata, ut testamenta, chirographa, Apochæ, &c. *Tormenta* sunt quæstiones pœnales, quibus latens veritas exprimitur. *Jusjurandum*

jurandum

jurandum est Dei in testem invocatio in dubiis, plerumq; facta à parte affirmante, cui in omni iudicio fides adhibetur, etiamsi ab hoste fiat. *Testes* sunt, qui affirmant notitiam alicujus rei, certis indiciis haustam, puta sensibus perceptam &c. Eòdem referri possent testimonia divina ex oraculis, probatis vaticiniis, & consimilibus petita.

CAPUT IV.

*De inventione propria generibus
Judiciali & Deliberativo.*

Genus Judi-
ciale.

I. Quid speciatim dicendum de genere Judiciali? Resp. Aliqua de Locis, huic generi propriis, attuli præced. cap. n. 5. Quoad reliqua præcepta universalia convenit ferè hoc genus cum reliquis duobus: unde qui illa scit, etiam istud eadem operâ sciet. Cæterùm de genere Judiciali ideo non videbatur in hoc opusculo longiùs & enucleatiùs agendum, quia consuetudo justas orationes in hoc genere habendi ferme potioribus in locis sublata videtur. Deinde quia iudicatur ferè non ex veteri jure, sed ex novo particularium locorum: quapropter ex eorundem consuetudine & moribus hujusmodi orationes & earum inventio informari debent. Quod si quis tamen plura de hoc genere desideret

ret